

УДК 330.341.
JEL Classification O1, O39

Ковтуненко Юрій

к.е.н., доцент кафедри обліку, аналізу і аудиту
Одеський національний політехнічний університет
м. Одеса, Україна

E-mail: y.v.kovtunenکو@opu.ua

УМОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНО БЕЗПЕЧНОГО ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ПРОМИСЛОВОГО СЕКТОРУ

Анотація

Вступ. Для забезпечення стабільного розвитку підприємств, що належать до промислового сектора, необхідно приділяти більшу увагу економічній безпеці їх інноваційного розвитку. Тому, метою статті є дослідження умов забезпечення економічно безпечного інноваційного розвитку підприємств промислового сектора.

Методи. У статті використано наступні методи дослідження: діалектичний метод пізнання, теоретичного узагальнення, порівняння; аналізу і синтезу; метод узагальнення при формулюванні висновків дослідження.

Результати. У статті вивчені підходи до визначення поняття «загроза» українськими і зарубіжними авторами, виділені на сьогоднішній день актуальні на підприємствах промислового сектора внутрішні і зовнішні загрози економічній безпеці, проілюстровано взаємозв'язок підприємств промислових секторів із загрозами. З'ясовано, що основним елементом забезпечення економічно безпечного інноваційного розвитку підприємств промислового сектора є механізм його забезпечення. Обрані наступні важливі умови в структурі механізму: мінімізація витрат підприємства, створення та адаптація до нововведень, і розширення сфери використання послуг інфраструктури ринку. Виділено функціональні складові умов забезпечення економічно безпечного інноваційного розвитку підприємств промислового сектора, а також представлена детальна характеристика кожної складової, вивчено проведення оцінки умов безпечного інноваційного розвитку підприємства.

Перспективи. Ефективність економічно безпечного інноваційного розвитку підприємств, що належать до промислового сектора, залежить від впровадження заходів, необхідних для його регулювання. Це потребує детальних досліджень й обґрунтувань.

Ключові слова: економічна безпека, інноваційний розвиток, промисловий сектор, умови забезпечення.

Вступ.

Умови забезпечення економічної безпеки інноваційного розвитку підприємств промислового сектора в теперішній час набувають все більшу важливість і стають одним з головних факторів економічного розвитку й стабільної діяльності підприємства. Усе через те, що, незважаючи на переплетеність видів безпеки між собою, настільки, що часом неможливо відділити їх один від другого, всі види безпеки базуються на економічній безпеці, а сучасна відкритість економіки несе все більше загроз інноваційному розвитку підприємств промислового сектора. З одного боку, відкритість економіки – правильний політичний курс, з другого – великі витрати додаткових коштів

на збереження промислових й інтелектуальних таємниць, тільки розумна відкритість несе такі позитивні зміни, як: підвищення ефективності, мобільності.

Технічний прогрес, який став поштовхом інноваційного розвитку, також призвів до розвитку конкурентоспроможних відносин, що в свою чергу вплинуло на те, що умови забезпечення економічної безпеки інноваційного розвитку підприємств потрібно розглядати більш ретельно.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

В ході аналізу публікацій таких авторів, як: М.А. Бендіков, З.С. Варналія, Т.Г. Васильців, В.В. Горшков, О.Г. Данильян, О.П. Дзьобань, І.І. Дідович, О.С. Іванілов, С.М. Ілляшенко, А.Б. Качинський, П.В. Круш, Т.Б. Кузенко, В.А. Ліпкан, В.В. Лойко, І.П. Мігус, М.І. Панов, Г.П. Ситник, було виявлено, що питання відносно умов забезпечення економічно безпечного інноваційного розвитку підприємств промислового сектору в сучасних умовах господарювання недостатньо досліджені й потребують подальших доробок, незважаючи на те, що великий вклад у вивчення цієї теми зробили як вітчизняні, так і зарубіжні вчені.

Мета.

Мета статті – дослідити весь процес й існуючі способи забезпечення умов економічно безпечного інноваційного розвитку підприємств промислового сектору.

Методологія дослідження.

У статті використано наступні методи дослідження: діалектичний метод пізнання, теоретичного узагальнення, порівняння; аналізу і синтезу; метод узагальнення при формулюванні висновків дослідження.

Результати.

Для будь-якого підприємства промислового сектору, незалежно від його розміру, існують загрози його інноваційного розвитку, які поступають як зовні, так і можуть виникнути на підприємстві.

Тільки якщо створені умови, що забезпечують економічну безпеку, можна захистити підприємство від цих загроз, зберегти й ефективно використовувати матеріальний і фінансовий потенціал підприємства промислового сектору. Захищеність діяльності підприємства можна досягти за допомогою комплексу складових елементів, які є в розпорядженні суб'єкта господарювання (капіталу, фінансових, кадрових, правових та інших). За їх допомогою забезпечується ефективне використання усіх ресурсів, підприємство промислового сектору функціонує стабільно, різноманітні види загроз долаються, відбувається швидка адаптація до умов середовища, що постійно змінюється.

Якщо в широкому сенсі терміни «небезпека» й «загроза» є тотожними, то у вузькому сенсі їх необхідно розрізняти. Тому, для кращого розуміння відмінностей між цими поняттями ознайомимося спочатку з підходами до визначення поняття «загроза» українськими і зарубіжними авторами (табл. 1), а потім і з поняттям «небезпека».

Таким чином, загрозами економічної безпеки підприємств промислового сектору є об'єднання всіляких умов і факторів, які шкодять інтересам підприємства, створюють або роблять неможливою реалізацію економічних інтересів підприємства, саме сукупність загроз формують небезпеки. Небезпека – існуюча можливість, яка робить негативний вплив на оточення, як наслідок викликає шкоду, втрату та інші впливи погіршують положення.

Виділяють наступні існуючі внутрішні і зовнішні загрози економічної безпеки, детальніше про них на рис. 1.

Для забезпечення економічної безпеки підприємств промислового сектору детальне вивчення існуючих внутрішніх загроз є важливим, оскільки підприємство може певним чином

впливати на них, на зовнішні ж вплив неможливий. Взаємозв'язок підприємств промислових секторів із загрозами представлено на рис. 2.

Таблиця 1

Підходи до визначення терміну «загроза» українськими і зарубіжними авторами*

Автор	Визначення
Методика розрахунку рівня економічної безпеки України [1]	Загрози економічній безпеці України – це сукупність існуючих і потенційних явищ та чинників, що створюють небезпеку для реалізації національних інтересів в економічній сфері.
З.С. Варналій [2]	Загроза – це сукупність умов і факторів, що створюють небезпеку для реалізації економічних інтересів, яка в свою чергу може створювати різні ризики.
Т.Б. Кузенко [3]	Загроза – це реально чи потенційно можливі дії або умови умисного або випадкового (ненавмисного) порушення режиму функціонування підприємства шляхом нанесення матеріальної (прямої або непрямої) шкоди, що призводить до фінансових втрат, включаючи і упущену вигоду.
А.Б. Качинський [4]	Загроза – це явище з прогнозованими, але неконтрольованими небажаними подіями, які можуть у певний момент часу в межах даної території завдати шкоди здоров'ю людей, викликати матеріальні збитки тощо.
І.І. Дідович [5]	Загроза – сукупність умов і чинників, які створюють небезпеку життєво важливим інтересам особистості, суспільству, державі, ускладнюють або унеможливають реалізацію національних економічних інтересів.
П.В. Круш, В.І. Подвігіна, Б.М. Сердюк [6]	Загроза як елемент системи економічної безпеки представляє собою сукупність дій (бездіяльності), а також умов і факторів, що породжують економічну небезпеку.

* Джерело: складено автором на підставі [1-6].

Таким чином, необхідно, перш ніж приступити до забезпечення умов економічної безпеки інноваційного розвитку підприємства, виділяти існуючі зовнішні і внутрішні загрози економічній безпеці на підприємстві, оскільки це надалі послужить хорошою основою для якісної розробки на підприємстві заходів по підвищенню рівня економічної безпеки підприємства в цілому. Для кожного промислового підприємства склад загроз може бути різним так, як їм властиво змінюватись залежно від роду діяльності. Таким чином, для кожного підприємства промислового сектору буде своя система загроз, властива саме цьому підприємству.

Слід також зазначити, що основним елементом забезпечення економічно безпечного інноваційного розвитку підприємств промислового сектора, є механізм його забезпечення, який формується не тільки на основі чинних законодавчих актів і правових норм, але також існуючих методів і засобів, за допомогою яких досягаються цілі безпеки, а також вирішуються завдання, що поставлені перед підприємством.

Механізм забезпечення економічно безпечного інноваційного розвитку підприємств промислового сектора може складатися як з одного, так і з кількох блоків відразу, мати різну ступінь структуризації і формалізації. Його основне призначення – створення та забезпечення умов, для економічно безпечного інноваційного розвитку підприємств промислового сектора. Умови визначаються на основі критерію економічної безпеки і її рівня. Найважливішими умовами, в структурі даного механізму обрані: мінімізація витрат підприємства, створення та адаптація до нововведень, розширення сфери використання послуг інфраструктури ринку. Саме перераховані умови справляють істотний вплив на формування прибутку підприємства і забезпечують економічну безпеку його інноваційного розвитку. Всі перераховані умови тісно взаємопов'язані між собою, тому ізолювано їх розглядати не можна [8].

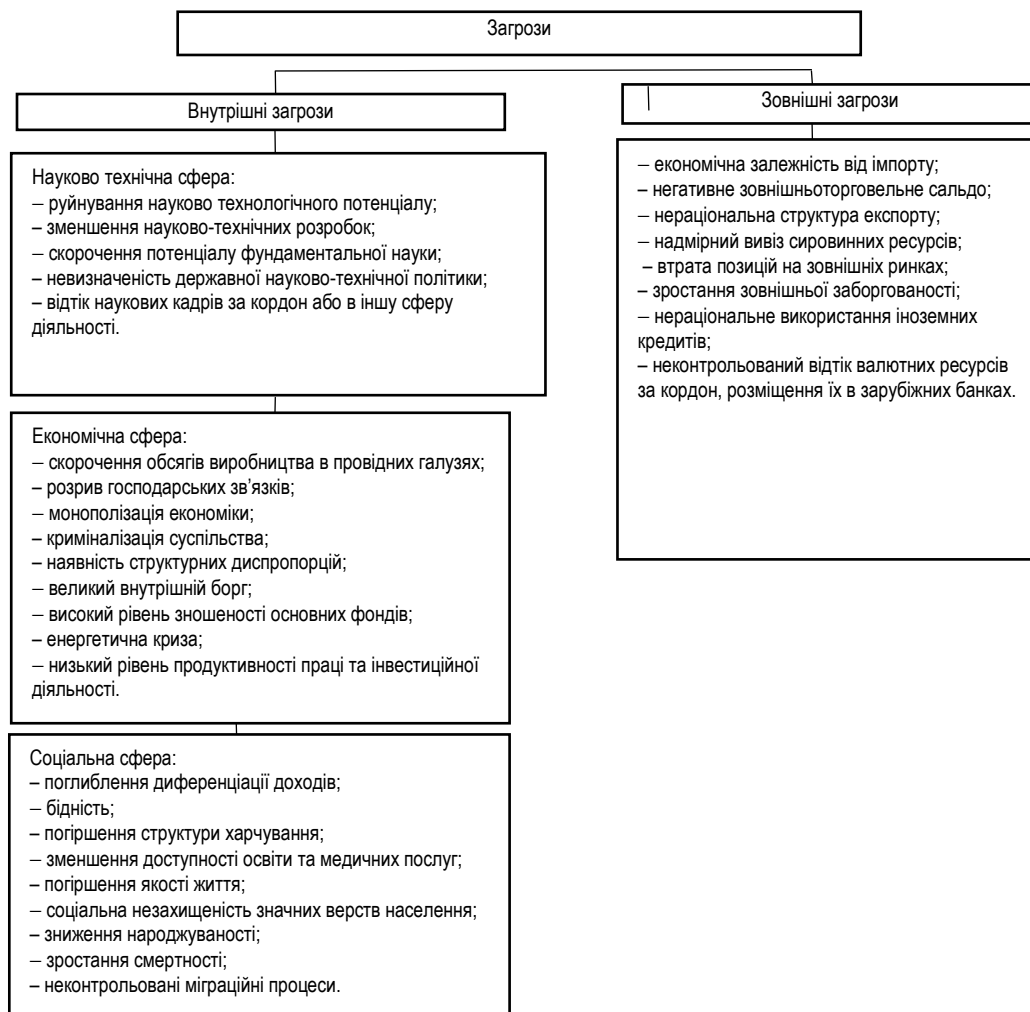

Рис. 1. Види загроз підприємств промислового сектору*

* Джерело: [7].

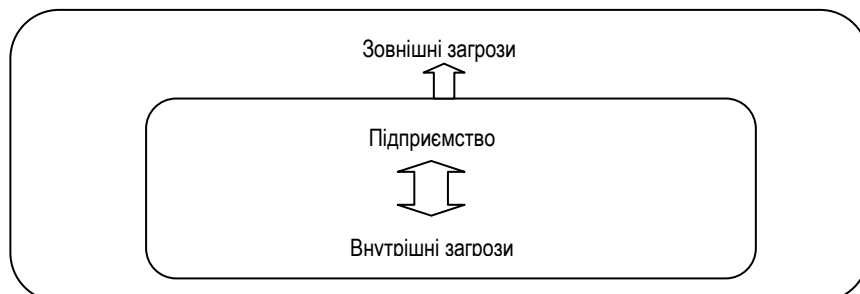

Рис. 2. Взаємозв'язок підприємств промислового сектору з загрозами*

* Джерело: розробка автора.

Так, мінімізацію витрат підприємств промислового сектору можна забезпечити за допомогою зусиль підприємства тільки до певного рівня, дотримуючись режиму економії ресурсів, проте, коли даний рівень досягнутий, необхідне впровадження нововведень, що зможе забезпечити додаткове зниження витрат.

Реалізація перерахованих умов забезпечення економічно безпечного інноваційного розвитку підприємств промислового сектора можлива за допомогою некапіталомісткого створення умов, тобто використовуються заходи організаційного характеру, позитивним моментом є те, що в цьому випадку промислове підприємство не потребує інвестиційної підтримки (або вона мінімальна, незначна), або вдаватися до капіталомісткого створення цих умов, тобто необхідно залучити певний обсяг інвестицій.

Якщо на підприємстві недостатній обсяг прибутку, то реалізація умов забезпечення економічно безпечного інноваційного розвитку підприємств промислового сектора, буде починатися з тих, які не вимагають інвестиційної підтримки. Коли ж всі некапіталомісткі заходи будуть реалізовані, потрібно реалізувати ті умови, які вже вимагають інвестиційної підтримки.

Оскільки умови забезпечення економічно безпечного інноваційного розвитку підприємств являють собою систему, яка складається з структурних елементів, кожен з яких наповнений власним змістом, критеріями і засобами забезпечення, для підприємств промислового сектора виділяють наступні функціональні складові (рис. 3).

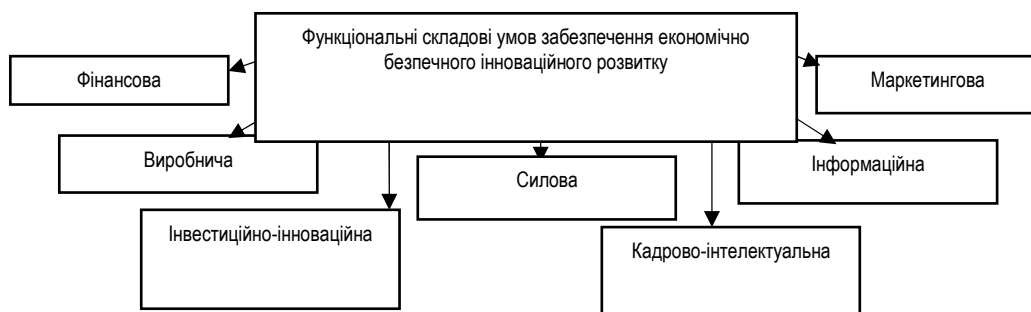

Рис. 3. Функціональні складові умов забезпечення економічно безпечного інноваційного розвитку підприємств промислового сектору*

* Джерело: розробка автора.

Характеристику цих функціональних складових наведено в табл. 2.

Таким чином, нами були розглянуті всі функціональні складові умов забезпечення економічно безпечного інноваційного розвитку, проте, варто відзначити, що кадрово-інтелектуальній безпеці відводиться особливе значення, так як кадровий потенціал або ресурс – це основний ресурс підприємств промислового сектора. Завдяки йому підприємство може приносити величезний прибуток, правильно підібраний персонал – запорука успіху будь-яких інновацій, але не слід забувати і про негативну сторону (джерело всіх внутрішніх загроз). Так само вважається, що для того, щоб забезпечити інтереси підприємств промислового сектора, необхідно розвивати виробничий потенціал, вдаючись до інновацій як технічного, так і організаційного характеру. Тому інвестиційно-інноваційна функціональна складова знаходиться за значимістю нарівні з кадрово-інтелектуальною.

Забезпечення умов економічно безпечного інноваційного розвитку підприємств промислового сектора трудомісткий і складний процес, але тільки моніторинг і діагностика рівня умов забезпечення економічно безпечного інноваційного розвитку економічної безпеки підприємства і окремих його складових і своєчасне попередження або відвертання загроз дозволяє

підприємству уникнути збитків.

Таблиця 2

Характеристика функціональних складових умов забезпечення економічно безпечного інноваційного розвитку*

Назва умови	Характеристика
Фінансова	Дана функціональна складова передбачає під собою раціональне використання підприємствами промислового сектору наявних у них фінансово-інвестиційних ресурсів в напрямку забезпечення економічної безпеки інноваційного розвитку. При цьому необхідно знижувати рівень залежності від залучених кредитних коштів.
Виробнича	Виробництво – це процес, в ході якого працівники, використовуючи засоби і предмети праці, виготовляють різну інноваційну продукцію. Таким чином, виробнича безпека – це такий стан суб'єкта, який визначається ефективністю використання предметів і засобів праці в процесі здійснення виробництва інноваційної продукції.
Інвестиційно-інноваційна	Інвестиційно-інноваційна безпека передбачає високий рівень інвестицій в інноваційний розвиток підприємств промислового сектору і велику кількість розроблених і впроваджених інновацій на цих підприємствах.
Кадрово-інтелектуальна	Кадрово-інтелектуальна безпека несе в собі збереження і розвиток кадрового потенціалу інноваційного відділу з метою його стабільного функціонування.
Інформаційна	Найважливішим стратегічним ресурсом підприємств промислового сектора є інформація. Підприємствам постійно доводиться стикатися з такою проблемою, як збір і аналіз інформації, необхідної для забезпечення економічно безпечного інноваційного розвитку підприємств. На основі отриманих даних здійснюється прогнозування тенденцій науково-технологічного розвитку, економічних процесів в рамках як самого підприємства, так і його зовнішньоекономічної діяльності. Все це робиться з метою виявлення загроз економічній безпеці інноваційного розвитку підприємства.
Маркетингова	Сутність даної функціональної складової передбачає високий рівень використання підприємствами промислового сектора інноваційних маркетингових інструментів, щоб отримувати більший дохід за рахунок реалізації власної продукції як на внутрішньому, так на зовнішньому ринку.
Силова	Сутність силової складової криється в забезпеченні фізичної безпеки як всіх працівників підприємства, так і працівників інноваційного відділу, збереження всього наявного на підприємстві капіталу і майна, що забезпечить стабільне функціонування відділу, що відповідає за економічно безпечний інноваційний розвиток і дотримання комерційних інтересів. Так, як всі процеси на підприємстві здійснюються з використанням працівниками засобів і предметів праці, то все це повинно бути надійно захищено від наявних і потенційних загроз.

* Джерело: [9-10].

Умови безпечного інноваційного розвитку підприємств промислового сектора оцінюються за допомогою різних критеріїв, іншими словами, на основі ознак, на підставі яких робиться оцінка (рис. 4).

Таким чином, оцінку умов безпечного інноваційного розвитку підприємств промислового сектора можна провести за допомогою організаційної, інформаційної, правової та економічної сторони, проте можуть використовуватися і специфічні показники її безпеки.

Висновки і перспективи.

На підприємствах промислового сектора завжди існують зовнішні і внутрішні загрози, що завдають шкоди інноваційному розвитку. Тому, перш ніж приступити до забезпечення умов економічно безпечного інноваційного розвитку підприємств промислового сектора, необхідно їх виділити і ознайомитися з механізмом забезпечення економічно безпечного інноваційного розвитку підприємств. Потім потрібно виявити найслабкішу функціональну складову умов забезпечення економічно безпечного інноваційного розвитку і тільки тоді приступити до усунення загроз. Завершується цей процес оцінюванням за допомогою різних критеріїв умов безпечного інноваційного розвитку.

Рис. 4. Оцінка умов безпечного інноваційного розвитку підприємств промислового сектору*

* Джерело: [8; 11].

Список використаних джерел

1. Реверчук Н.И. Управление экономической безопасностью предпринимательских структур: монография. Львов, 2004. 195 с.
2. Економічна безпека: навч. посібн. / за ред. Варналії З.С. Київ, 2009. 647 с.
3. Кузенко Т.Б. Планування економічної безпеки підприємств в умовах ринкової економіки: дис. к. е. н.: 08.06.01, 2003. 194 с.
4. Качинський А.Б. Екологічна безпека України: системний аналіз перспектив покращення: монографія. Київ, 2001. 311 с.
5. Дідович І.І., Фабін І.Я. Формування економічної безпеки держави та регіону. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2009. Вип. 19.11. С. 152–158.
6. Круш П.В., Подвігіна В.І., Сердюк Б.М. Економіка підприємства: навч. посібн. Київ, 2009. 780 с.
7. Покропивний С. Ф. Економіка підприємства. Київ, 2006. 528 с.
8. Горячева К.С. Фінансова безпека підприємства. Сутність та місце в системі економічної безпеки. *Економіст*. 2003. № 8. С. 65–67
9. Лойко В.В. Загрози економічній безпеці промислового підприємства: сутність та класифікація. *Ефективна економіка*. № 10. 2015. Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4372>
10. Ковтуненко Ю.В. Інноваційна безпека як основа економічної безпеки України. Актуальні проблеми забезпечення фінансово-економічної безпеки України: збірник тез доповідей IV Науково-практичного семінару з міжнародною участю, Тернопіль, 18-20 квітня 2013 р. Тернопіль, 2013. С. 143-145.
11. Філіппова С.В., Волощук Л.О., Черкасова С.О. Економічна безпека підприємств реального сектору економіки в умовах вартісно-орієнтованого управління: монографія. Одеса, 2015. 195 с.

Статтю отримано: 21.07.2017 / Рецензування 20.08.2017 / Прийнято до друку: 1.09.2017

Yurii Kovtunenکو

Ph.D. (in Economics), Associate Professor
Department of Accounting, Analysis and Auditing
Odesa National Polytechnic University
Odesa, Ukraine
E-mail: y.v.kovtunenکو@opu.ua

**CONDITIONS OF PROVISION FOR ECONOMICALLY SAFE INNOVATIVE
DEVELOPMENT OF ENTERPRISES OF THE INDUSTRIAL SECTOR**

Abstract

Introduction. It is necessary to pay attention to the economic security of innovation development to ensure the stable development of enterprises that are related to the industrial sector. The purpose of the article is to study the conditions for innovative development of enterprises of the industrial sector that are considered economically safe.

Methods. The following methods are used during the research: dialectical method of knowledge, theoretical generalization, comparison, analysis and synthesis, method of generalization for formulation of research's conclusions.

Results. The approaches to the definition of the concept of «threat» by Ukrainian and foreign authors are examined in the article; actual internal and external threats to economic security at the enterprises of the industrial sector today are identified; the interrelation of enterprises of industrial sectors with threats is illustrated. It has been established that the mechanism of its provision is the main element of ensuring economically safe innovative development of enterprises of the industrial sector. The following important conditions are selected in the structure of the mechanism: minimizing the costs of the enterprise, creating and adapting to innovations and expanding the scope of using the services of the market infrastructure. The functional components of the conditions for ensuring economically safe innovative development of enterprises in the industrial sector are singled out, detailed description of each component is presented, and the evaluation of the conditions for the safe innovative development of the enterprise is studied.

Discussion. The effectiveness of economically safe innovative development of enterprises that are related to the industrial sector depends on the implementation of the measures that are necessary for its regulation. It is required to do some detailed research and substantiation.

Key words: economic security, innovation development, industrial sector, conditions of provision.

References

1. Reverchuk, N. I. (2004). *Upravleniye ekonomicheskoy bezopasnost'yu predprinimatel'skikh struktur* [Management of economic security of business structures]. Lviv, Ukraine: LBI NBU.
2. Varnalii, Z. S. (Ed.). (2009). *Ekonomichna bezpeka [Economic security]*. Kiev, Ukraine: Knowledge.
3. Kuzenko, T. B. (2003). *Planuvannya ekonomichnoyi bezpeky pidpryemstva v umovakh rynkovoyi ekonomiky* [Planning of economic security of enterprises in a market economy]. Kiev, Ukraine: 194.
4. Kachynskiy, A. B. (2001). *Ekolohichna bezpeka Ukrainy: systemnyy analiz perspektiv pokrashchennya* [Ecological safety of Ukraine: a systematic analysis of the prospects for improvement]. Kiev, Ukraine: NISD.
5. Didovych, I. I., & Fabin, I. Ya. (2009). Formuvannya ekonomichnoi bezpeky derzhavy ta rehonu [Formation of economic security of the state and the region]. *Scientific herald of NLTU of Ukraine*, 19.11, 152-158.
6. Krush, P. V., Podvihina, V. I., & Serdiuk, B. M. (2009). *Ekonomika pidpryemstva* [Economics of enterprise]. Kiev, Ukraine: Elga-N, KNT.
7. Pokropyvnyi, S. F. (2006). *Ekonomika pidpryemstva* [Economics of enterprise]. Kiev, Ukraine: KNEU.
8. Horyacheva, K. S. (2003). Finansova bezpeka pidpryemstva. Sutnist ta mistse v systemi ekonomichnoi bezpeky [Financial security of the enterprise. Essence and place in the system of economic security]. *Economist*, 8, 65-67.
9. Lojko, V. V. (2015). Zagrozy ekonomichnij bezpeki promyslovogo pidpryemstva: sutnist ta klasyfikacija [Threats to economic security industrial enterprises: essence and classification]. *Effective economy*, 10. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4372>
10. Kovtunenکو, Ju.V. (2013). *Innovacijna bezpeka jak osnova ekonomichnoi bezpeky Ukrainy* [Innovative security as the basis of economic security of Ukraine]. Collection of abstracts of the IV Scientific and practical seminar with international participation. Actual problems of providing financial and economic security of Ukraine. Ternopil

(Ukraine), 143-145.

11. Filippova, S.V., Voloshhuk, L.O., & Cherkasova, S.O. (2015) *Ekonomichna bezpeka pidprijemstv realnogo sektoru ekonomiky v umovah vartisno-orijentovanogo upravlinnja* [Economic security of enterprises of the real sector of the economy in terms of value-oriented management]. Odesa, Ukraine: April.

Received: 07.21.2017 / Review 08.20.2017 / Accepted 09.1.2017

